

Om die twee elementen te versterken heeft Den Bosch het Ontwikkelingsplan Vestingwerken opgesteld. Knol schetst hoe de ideeën – gelijktijdig met het ontstaan van de Nota Belvedere – geëvolueerd zijn. Knol: “Aanvankelijk dachten we alleen aan onderhoud en restauratie van muren, rondelen en bastions. Later ontdekten we de toeristisch-recreatieve mogelijkheden. De bestaande toeristische trekpleisters, de St. Jan en de Binnendieze, bieden onvoldoende mogelijkheden voor meerdaagse verblijven. Door de vestingwerken toe te voegen aan het toeristisch product Den Bosch kun je de gemiddelde verblijfsduur verlengen en de toeristen beter over de stad verspreiden. De laatste slag die we gemaakt hebben, was de inzet van het project bij de totale revitalisering van de binnenstad. In het centrum zitten nu te veel functies op een te klein oppervlak. De vestingwerken kunnen de binnenstad een hoogwaardige rand geven. Tussen centrum en rand kun je spannende verbindingen maken, waardoor je de ruimtelijke structuur verbetert en het overspannen centrum ontlast.”

Tegelijk met de plannen evolueerden ook de benodigde investeringen. Aanvankelijk dacht men aan 45 miljoen gulden, nu aan meer dan 150 miljoen. Den Bosch ontving in het begin geen geld uit de subsidieregeling Belvedere. Knol: “Die regeling is vooral bedoeld voor onderzoek en planontwikkeling. Toen de subsidieregeling in werking trad, hadden we die fase grotendeels al achter de rug. Onlangs hebben we wel subsidie gekregen om een deelplan uit te werken voor een ondergrondse parkeergarage aan de voet van de vestingwerken. Die parkeergarage wordt geïntegreerd met de vesting. Onderdeel van het plan is ook dat het water weer terugkomt tot aan de vesting.”

“Voor concrete uitvoering van projecten

zo'n 300 miljoen gulden nodig.”

Leny van Vliet, projectleider Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie

Foto: Brordus Bunders

Foto: H+N+S Landschapsarchitecten

Foto: Jan Vonk

Financiering gezocht (2)

De Stelling van Amsterdam, een keten van verdedigingswerken rond de hoofdstad van 135 kilometer lengte en bestaande uit 42 forten en vele gebieden die onder water gezet kunnen worden, heeft eveneens geprofiteerd van de subsidieregeling. Projectleider Caroline Smook: “Wij hebben met Belvedere-geld een ruimtelijke strategie ontwikkeld. Die wordt nu ingebracht bij de ontwikkeling van het nieuwe streekplan voor de regio Noord-Holland Zuid. Daarin willen we de Stelling positioneren als de ‘langzame buitenring in de snelle metropool’. Herontwikkeling van de Stelling koppelen we aan natuurontwikkeling, waterberging, hergebruik van forten en toeristisch-recreatieve ontwikkeling met onder meer fiets- en wandelroutes. Hoeveel geld daarvoor nodig is? We schatten zo'n 500 miljoen gulden.”

“Laagrentende leningen kunnen particuliere investeerders over de streep trekken.”

Caroline Smook, Stelling van Amsterdam

Financiering gezocht (3)

De Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft een aparte status binnen Belvedere. Hij is aangemerkt als het eerste nationale project. De linie is tussen 1815 en 1940 aangelegd en bestaat uit een strook land van 85 kilometer lengte tussen Muideren en de Biesbosch. Binnen drie weken kon deze onder water gezet worden dankzij een ingenieus systeem van sluizen, inundatiekanalen en bestaande waterwegen en -keringen. Op zwakke plekken in de natuurlijke verdedigingslinie zijn forten, kazematten en schuilplaatsen aangelegd. Tijdens de mobilisatie van 1939-1940 werd hij voor het laatst in stelling gebracht.

Na de Tweede Wereldoorlog bleek hij zijn functie echter verloren te hebben. Binnen Belvedere zijn voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie bedragen geoordeeld. Projectleider Leny van Vliet: “Om het project op gang te brengen, krijgen we van het rijk negen miljoen gulden voor de eerste vier jaar. Daarmee stellen we een ontwikkelingsvisie op en proberen we met de provincies en gemeenten tot afspraken te komen. Als die visie volgend jaar bestuurlijk is vastgesteld, gaan we concrete projecten formuleren. Daarvoor denken we zo'n 300 miljoen gulden nodig te hebben.”

Foto: Utrechts Bureau voor Toerisme/A. Buxtoff